

Тог јутра, 22. септембра 1994, *Њујорк тајмс* је био преплављен чланцима о Уједињеним нацијама: одбијена кандидатура Тајвана за чланство у УН, прекинути преговори под окриљем УН о нуклеарним постројењима; УН су се бавиле континуираном кризом у Руанди, Сомалији и Босни. Међутим, у чланку о окупацији Хаитија од стране америчких војника, у очекивању повратка избеглог председника Аристида, речи „Уједињене нације“ ниједном нису поменуте.

Те ноћи, програм Најтлајн посветио је 45 минута детаљној хронологији кризе на Хаитију и одлукама које су довеле до америчке интервенције. Током програма, „Уједињене нације“ нису поменуте ни један једини пут.

Када је 19. септембра 1993. Данте Капуто поднео оставку на место специјалног изасланика УН на Хаитију, учинио је нешто незамисливо за високог службеника УН: отворено је критиковао САД, најмоћнију чланицу те организације. „У ствари“, написао је у оставци, „потпуно одсуство консултација и информација из владе Сједињених Држава навело ме је да поверујем да је та земља заправо донела одлуку да у процесу на Хаитију реагује једнострано.“

Његова оставка означила је кључан прелом у ангажовању УН на Хаитију. Та организација слабо се ангажовала и током година које је Хаити претрпео за време породично-војне диктатуре Папе Док Дувалијеа и његовог сина и наследника Бејби Дока. Хаити је спадао под вашингтонску сферу утицаја, а Уједињене нације су биле маргинализоване. Чак и када је масовна мобилизација окончала Дувалијеову владавину и када је почетком деведесетих изабран популистички свештеник Жан-Бертран Аристид, УН су такође имале врло малу улогу у пружању помоћи тек оформљеној влади у економски разореној земљи. Хаити је годинама уназад био најсиромашнија земља на западној хемисфери и профитабилни центар америчке индустрије, која је Хаићане експлоатисала плаћајући их неколико пенија на дан.

Када су масовни протести запретили дугорочној стабилности Хаитија и довели на власт оца Аристида, Америка је схватила да њени интереси леже у томе да се ситуација у земљи стабилизује, а да њени интереси не буду погођени ма ко да окупира председничку палату. Када је хаићанска војска, чији су многи официри обучавани под надзором Пентагона, збацила Аристида и на његово место довела војну хунту, Америка

је Аристиду омогућила да избегличке дане проводи у Вашингтону.

Током више од две године изгнанства, око Аристида су се окупљали борци против хунте, мобилисани из великих заједница избеглих Хаићана у Њујорку, Мајамију и другим градовима Америке.

Специјални изасланик Капуто, бивши министар Аргентине, представљао је УН у преговорима којима је требало да се оконча владавина војне хунте.

Улога САД била је амбивалентна. Вашингтон је званично подржавао Аристида и његов повратак на Хаити, али војну хунту предводили су официри са дугим стажом и сталним контактима са војним и обавештајним институцијама САД.

Што се тиче САД, оне су јасно изјавиле да „намеравају да народни покрет на Хаитију држе под контролом, ако треба и силом“. Циљ, према речима једног од стручњака америчке војске за психолошке операције, јесте да се „постарамо да Хаићани не помисле да могу да раде све што им падне напамет.“

Америка је заправо желела минималну стабилност на Хаитију, која би могла да обезбеди економску одрживост земље као off-shore фабричке радне снаге за америчке произвођаче. У августу 1994. године Светска банка је изнела нацрт плана који је крхкој хаићанској економији наметао структурно прилагођавање. Што се тиче примене плана, највише су могли да се поуздају у оца Аристида, иако то није било апсолутно нужно. Пентагон није имао илузија: један официр реторички се запитао: „Кога ћемо да спасавамо?“ ... То неће бити момак из предгађа Порт-о-Пренса ... Биће то иста елита, буржоазија и пет породица које управљају земљом.“

И док су амерички војни службеници били јасни по питању циљева, убрзо се испоставило да те циљеве није лако уклопити у „миротворачке“ активности. Страх од жртава и неизвесност око потенцијалног ризика довели су до дебакла у луци Порт-о-Пренса. Раније склопљен споразум, тзв. Governor's Island Accord, предвиђао је обустављање ембарга против Хаитија у замену за међународни корпус инструктора који би обучавали хаићанску полицију и повратак Аристида. Морнарички брод U.S.S. Harlan County запловио је 11. октобра ка Порт-о-Пренсу са првим контингентом инструктора под окриљем Уједињених нација.

Пише: Филис Бенис
среда, 27 јануар 2010 15:00

Наоружани морнарички брод чекало је неколико стотина присталица војног режима, који су припуцали у ваздух и запретили нередима. Иако је у луци било мало цивила, изузев групице дипломата предвођених америчким отпавником послова, није учињен никакав напор да се присталицама хунте пружи отпор. Уместо тога, Клинтонова администрација је сместа одлучила да се брод повуче из луке Порт-о-Пренс, што је довело до потпуног повлачења Уједињених нација и обезбедило генерал-пуковнику Раулу Кедрасу и његовој хунти још годину дана владавине.

Односи између УН и САД на Хаитију наставили су да се погоршавају. Крајем пролећа 1994. Савет безбедности поштрио је до тада углавном козметичке санкције. (Утицај санкција на становништво Хаитија није био нимало козметички, ако изузмемо богату елиту.) Када је одлука о санкцијама коначно преиначена, што је могло да има озбиљне последице по тадашњи режим, преговори у Савету безбедности одмах су почели да се воде око војних опција. Америчке дипломате успеле су да 31. јула издејствују сагласност УН о слању америчких инвазионих трупа на Хаити у циљу „подршке демократији“.

...Неколико недеља касније, у говору пред Генералном скупштином УН, председник Клинтон је тврдио да његова влада подржава „спремне, ефикасне и способне миротворне снаге Уједињених нација“. Било је, међутим, јасно да Америка нема намеру да моћ, средства и оперативне одлуке дели са светском организацијом и да Уједињеним нацијама омогући да постану „спремне, ефикасне и способне“.

Савет безбедности УН, у незваничном одговору, донео је нацрт резолуције 940 којом се одобрава долазак америчких инвазионих трупа са провизорном гаранцијом надзорне улоге УН у нечему што је признато као војна акција против Хаитија под контролом САД.

Амбасадор Новог Зеланда Колин Китинг је сматрао да је резолуција одраз „лекција које смо научили из рата у Заливу“. Китинг је играо кључну улогу у расправи у Савету, инсистирајући на гаранцијама да ће УН имати много активнију улогу. Дан након што је Клинтон рекао Савету да се спрема америчка инвазија на Хаити, Китинг је изјавио да „према резолуцији, државе чланице могу да користе сва неопходна средства“, али то укључује и надзор УН. Надзорници ће бити на терену чак и у првој фази, 80 или више надзорника биће распоређено у исто време кад и фаза један, а остаће на Хаитију током читаве фазе два.

Али наде амбасадора Китинга биле су неосноване. Фаза један требало је да буде војна

Пише: Филис Бенис
среда, 27 јануар 2010 15:00

инвазија без УН, предвођена Сједињеним Државама, али са довољно војника из неколико земаља како би се обезбедило прихватљиво „мултилатерално“ покриће. Обећање 23 земље да ће обезбедити неопходне трупе објавили су уз велику помпу амерички секретар одбране Пери и министар иностраних послова Кристофер, али недељу дана након потпуне америчке окупације Хаитија ниједан војник из Британије, Израела, карибских џава, или било ког другог контингента подршке, још увек није ступио ногом на хаићанско тле.

Што се тиче надзорника Уједињених нација за људска права, планирано је да првих 16 стигну на Хаити тек седам дана након искрцавања америчких трупа.

У наставку се, наравно, америчка инвазија у последњем тренутку претворила у мање-више пријатељску окупацију, без иједног испаљеног метка. После једанаестосатних преговора, праћених знатним уступцима, бивши председник Џими Картер убедио је хунту да сиђе са власти (иако од њих није захтевано да напусте земљу) и омогуће повратак председника Аристида.

Незадовољство специјалног изасланика Дантеа Капуто делимично је проистицало из природе компромисног споразума између Кедраса и бившег председника. Картеров споразум није предвиђао гаранције да ће Кедрас и остали челници хунте напустити острво, није предвиђао разоружање војске и полиције, обезбедио је додатне недеље власти за војну хунту којима је легитимацију дала „сарадња“ са САД и није предвидео сигуран датум повратка председника Аристида. „Овај споразум је тако слаб да би могао да представља опасност,“ изјавио је Капуто у интервјуу *Њујорк тајмсу*.

Другу фазу Мисије УН на Хаитију (УНМИХ), миротворачке напоре након саме инвазије, требало је да спроведу међународне снаге УН. Али амерички званичници су сместа започели преговоре са генералним секретаром захтевајући да 70 одсто војника у саставу и под командом плавих шлемова УН буду из редова америчке војске. Према коначном компромису, састав снага УН чинило је 40 одсто америчких војника.

Говорећи о лекцијама из Сомалије које је било „нажалост сувише касно“ применити на Хаитију, један аналитичар описао је сличности између та два догађаја. „У оба случаја, Сједињене Државе су дуго подржавале деспотске режиме и пасивно посматрале када би они напослетку пропадали. За време и након транзиције страдали су и умирали невини људи. Трагедија те две земље је у томе што су хуманитарна помоћ и војно

Хаити – у дворишту Вашингтона

Пише: Филис Бенис
среда, 27 јануар 2010 15:00

појачање стигли прекасно. Превентивна димпломатија била је или недовољна или неефикасна.“

Наравно, после америчке окупације и предаје власти „снагама УН“, случајеви силовања, убистава, злостављања и произвољна хапшења, који су карактерисали војни режим на Хаитију, донекле су се проредили, иако нису у потпуности нестали. План Светске банке за Хаити, који је часопис *Фајненшел тајмс* из Лондона назвао „План Великог брата за Хаити“, значио је почетак повратка америчких интереса у домену индустрије, а тиме и америчке контроле хаићанске економије у Порт-о-Пренсу.

(Превела с енглеског **Весна Тодоровић**)

Извод из књиге [Calling the Shots: How Washington Dominates Today's UN](#) (изд. 1995).
Преузето и прерађено са сајта Transnational Institute.